

Wachten op een nieuw begin

**Meditatie ds. Gerard Rinsma
zondag 3 december 2017
eerste Advent**

LEZINGEN

Profetenlezing: Jesaja 63:19b-64:4

Evangelielezing: Marcus 13:1-5,28-37

OVERWEGING

Gemeente van onze heer Jezus Christus,

Ik vind het altijd aandoenlijk als kinderen vragen: waar was ik toen? Want wat moet je zeggen? Toen was jij er nog niet? Of: toen bevond je je ergens anders? Of: toen bevond je je nog in de schoot van de toekomst? En misschien hebben we het vroeger zelf ook wel eens gevraagd aan onze eigen ouders. Waar was ik, toen ik nog niet geboren was? Want klopt het dat we ons maar moeilijk kunnen voorstellen, dat er een tijd is geweest, waarin we er niet waren? Net zo min als we ons maar moeilijk kunnen voorstellen, dat er een tijd zal komen, dat we er niet meer zullen zijn. Ja, ons verstand weet natuurlijk wel dat het zo is. Maar ons hart kan er eigenlijk niet bij, omdat ze het gevoel heeft dat ze er altijd is geweest en altijd zal zijn.

Maar juist in deze adventstijd bevinden we ons in de tijd, waarin Jezus nog niet geboren is. In deze adventstijd bevinden we ons in de tijd, waarin hij nog in de schoot van de toekomst verborgen ligt. Kerkelijk gezien is dit de tijd, waarin Jezus er nog niet is. Het is de prenatale tijd. En om die reden nemen de evangelist Mattheus en de evangelist Lucas hun toevlucht tot de engelen. Zolang de zoon van God nog niet geboren is, wordt het contact tussen hemel en aarde door engelen gelegd. En dat contact vindt plaats via dromen, waarin ze verschijnen vaak met een boodschap.

Maar dat is opvallend aan het Marcus-evangelie: er komen geen engelen in voor. Wel engelen, die in de hemel zijn¹, maar geen engel, die naar mensen toe komt. Geen engel, die Maria het grote nieuws komt vertellen, geen engel, die in een droom Jozef maant om Maria tot vrouw te nemen.

¹ Marcus 4:13 Veertig dagen bleef hij in de woestijn, waar hij door Satan op de proef werd gesteld. Hij leefde er te midden van de wilde dieren, en engelen zorgden voor hem.

Marcus 8:38 Wie zich tegenover de trouweloze en zondige mensen van deze tijd schaamt voor mij en mijn woorden, zal merken dat de Mensenzoon zich ook voor hem schaamt, wanneer hij komt in het gezelschap van de heilige engelen en bekleed met de stralende luister van zijn Vader.?

Marcus 12:25 :Want wanneer de mensen uit de dood opstaan, trouwen ze niet en worden ze niet uitgehuwelijkt, maar zijn ze als engelen in de hemel.

Marcus 13:27: Dan zal hij de engelen eropuit sturen om zijn uitverkorenen uit de vier windstreken bijeen te brengen, van het uiteinde van de aarde tot het uiteinde van de hemel.

Marcus 13:32 Niemand weet wanneer die dag of dat moment zal aanbreken, de engelen in de hemel niet en de Zoon niet, alleen de Vader.

Misschien komt dat, omdat Jezus van het begin tot aan het eind van dit evangelie aanwezig is. Want zo begint Marcus: begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God. Zoals het geschreven staat bij de profeet Jesaja: 'Let op, ik zend mijn bode voor je uit, hij zal een weg voor je banen. Luid klinkt een stem in de woestijn: "Maak de weg van de Heer gereed, maak recht zijn paden!"' zo kon het gebeuren dat Johannes de Doper naar de woestijn ging en de mensen opriep zich te laten dopen en tot inkeer te komen, om zo vergeving van zonden te verkrijgen.' Zo kwam in die tijd Jezus vanuit Nazareth, dat in Galilea ligt, naar de Jordaan om zich door Johannes te laten dopen.²

Van het begin van dit evangelie is Jezus dus al aanwezig en om die reden lezen we dus niet iets uit het begin, maar een van de laatste gelijkenissen uit dit evangelie. Over een man die op reis was gegaan en het beheer daarvan had overgedragen aan zijn dienaren, elk met een eigen taak. En de deurwachter de opdracht gaf om de wacht te houden. Ze zijn alleen thuis. Home alone. De films zullen met kerst zeker weer worden vertoond.³ en het script van de film lijkt wel wat op de gelijkenis, want met Kerst vertrekt de familie McCallister samen met een oom en tante en hun kinderen voor een paar dagen naar Parijs. Maar als ze de volgende ochtend in alle haast vertrekken, vergeten ze in alle drukte hun jongste kind Kevin. Kevin wordt later die ochtend wakker in een leeg huis en als hij merkt dat hij helemaal alleen is, beleeft hij de kerst van zijn leven. Hij kan alles doen zonder dat zijn ouders het verbieden of hem vroeg naar bed sturen. Hij hoeft het getreiter van zijn broertje Buzz niet meer te verduren en kan zelfs ongehinderd diens kamer doorzoeken. Kevin stopt zich vol met zoetheid en kijkt televisie zo lang hij maar wil. Hij sluit vriendschap met Marley, een oude straatwerker waarvan iedereen beweert dat hij een moordenaar is, maar die in werkelijkheid verzuurd is door een ruzie met zijn oudste zoon.

² Marcus 1:1-9

³ Home Alone is een Amerikaanse komische film uit 1990 van Chris Columbus. Het is geschreven en geproduceerd door John Hughes, die al meerdere successen had geboekt met jeugdfilms. De muziek werd gemaakt door John Williams die er een Oscarnominatie voor kreeg.

Het grootste gedeelte van de film werd opgenomen in de voorsteden van Chicago, zoals Winnetka en Wilmette in Illinois.

Home Alone is nog steeds een populaire kerstfilm. Dat blijkt uit het feit dat de film nog elk jaar met Kerstmis op de televisie komt. In België werd hij zelfs tot beste kerstfilm verkozen in 2008.

Maar ondertussen hebben twee inbrekers, Harry en Marv, het op het huis voorzien. Kevin realiseert zich dat hij het huis moet verdedigen. Aanvankelijk weet hij hen met trucs ervan te overtuigen dat er volwassenen thuis zijn, maar de inbrekers komen er toch achter dat Kevin 'home alone' is. De derde avond besluiten ze hun slag te slaan. Er is immers alleen een achtjarig jongetje thuis... dat moet geen probleem zijn. Ik ga de inhoud verder niet verklappen, maar dit jongetje is een en al waakzaamheid en als zijn ouders de dag na kerst terugkeren, beseft hij dat hij ze vreselijk heeft gemist.⁴

Hoe dat voelt, hoef ik, denk ik, niet uit te leggen. En hoe je kunt verlangen naar vertrouwde personen ook niet.⁵ En dat is waarom sommige mensen huizenhoog tegen deze maand december opzien: omdat het hen confronteert met het gemis, dat ze met zich meedragen. Maar het verschil tussen verlangen en missen is, dat we van het eerste hopen dat het vervuld zal worden. Maar van het tweede niet weten wanneer het missen voorbij zal zijn. En soms bang worden dat het missen een leven lang met mee zal gaan.⁶

Maar juist dat missen, zegt Jezus tegen zijn toehoorders, maakt je alert. Zoals het jongetje Kevin in Home Alone zijn ouders mist. Maar juist dat missen doet hem waakzaam zijn. Maar juist dat missen voorkomt dat hij in slaap dommelt. En Jezus weet maar al te goed wat zijn leerlingen missen en zullen missen. Zoals ook Marcus weet hoe zeer zijn lezers de tempel missen. En als één van zijn leerlingen nog eenmaal omkijkt: 'Rabbi, zie toch eens wat een stenen en wat een gebouwen!', zegt hij: 'Die grote gebouwen die je nu ziet – wees er maar zeker van dat geen enkele steen op de andere zal blijven; alles zal worden afgebroken.'

⁴ Kevin heeft echter overal in huis boobytraps gezet. De inbrekers vorderen maar moeizaam en iedere meter die ze winnen moeten ze bekopen met blauwe plekken of een verschroeide haardos. Kevin waarschuwt de politie, maar voordat die arriveert wordt hij gegrepen door Harry en Marv, die wraak willen nemen. Wanneer Harry op het punt staat 'die kleine vingertjes stuk voor stuk af te bijten', worden hij en Marv onverwachts buiten westen geslagen door Marley. De politie vindt de bewusteloze boeven, en rekent ze in.

⁵ Ook the Rolling Stones hebben daarover gezongen. Miss You

I've been holding out so long

I've been sleeping all alone

Lord I miss

Oh baby why you wait so long

Oh baby why you wait so long

Won't you come on come on

⁶Cliff Richard Miss You Nights

Deze profetie is schokkend, toen en nu en als Jeruzalem onder het beleg bezwijkt en de tempel inderdaad verwoest wordt, zien de joden er de voorbode van het einde van de wereld in. Want met de tempel is ook hun wereld in elkaar gestort, hun houvast, hun hele geloof. Geen steen is er op de andere gebleven.⁷

Zo heb ik in 1984 ooit eens in Dresden naar de ruïne van de Frauenkirche gekeken; er was alleen een grote hoop stenen met een restant van de apsis overgebleven. Het communistische regime had geen enkele interesse van ook maar een steen daarvan weer op te bouwen.

Want ook een kerk en een kerkgemeenschap kun je missen, waardoor je je ontheemd voelt; zoals je een stad of dorp kunt missen of de straat, het huis, waar je vroeger gewoond hebt. Maar zegt Jezus in dit evangelie: het gemis is tijdelijk. Want de huisheer komt terug; alleen weten we niet wanneer, 's avonds, of midden in de nacht, of bij het eerste

⁷Grundinformation Neuen Testament K.-W. Niebuhr, pg. 106 Für die Datierung des Evangeliums spielen die zeitgeschichtlichen Bezüge in Mk 13 eine entscheidende Rolle. Nach allgemeiner Ansicht bildet die Situation des Jüdischen Krieges den aktuellen Hintergrund. Umstritten ist, ob die in 13,2 angekündigte Tempelzerstörung schon erfolgt ist, oder ob diese als logische Konsequenz der Belagerung durch ein übermächtiges Heer erwartet wird. In jedem Fall dürfte das Evangelium um das Jahr 70 herum entstanden sein. Sehr viel unsicherer ist der Entstehungsort des Evangeliums. Diskutiert werden Galilea, die Dekapolis, Syrien, Tyrus und Sidon sowie Rom. Bei der Rom-Hypothese wird vor allem auf die Latinismen im Evangelium verwiesen, deren auffälligster 12,42 ist, wo die Interpretation der Münze im Anschluß an das römische Münzsystem erfolgt.

hanengekraai, of 's morgens vroeg.

Ik kijk nog eens naar de foto van de ruïne van de Frauenkirche. Terwijl sneeuw de stenen bedekt, staat Maarten Luther op zijn sokkel met de bijbel in zijn hand. Alsof het wil zeggen: mijn geloof zit niet in deze stenen, maar in het boek, dat ik bij me draag. Mijn geloof is niet met deze kerk ten onder gegaan, maar is bewaard in dit boek, wat ik in mijn handen houd. Mijn geloof is niet onder het puin begraven, maar leeft in de woorden, die ik in mijn hart draag.

En wat niemand voor mogelijk had gehouden, zag ik tijdens een volgend bezoek langzaam, stapje voor stapje dichterbij komen. Want na de Wende werden alle stenen genummerd en verzameld en in een grootscheepse reconstructie werd de kerk steen voor steen herbouwd.⁸

Totdat op 30 oktober 2005 de kerk officieel weer in gebruik werd genomen. En Maarten Luther weer een dak boven zijn hoofd kreeg.

En als we uitkijken naar kerst, en verlangen naar het feest van de geboorte van Jezus Christus, dan hoop ik dat het niet alleen is uit nostalgie

⁸ Der Wiederaufbau der Frauenkirche

Im Herbst des Wendejahres 1989 setzte am Reformationstag ein „Offener Brief“ von Günter Voigt an den Landesbischof der Evangelisch-Lutherischen Landeskirche Sachsens Johannes Hempel mit dem Gedanken, den Wiederaufbau neu zu bedenken, ein wichtiges Zeichen. Aus einem Kreis gleichgesinnter Dresdner Bürger heraus, der sich im November 1989 traf, entstand der „Ruf aus Dresden“, den der Pfarrer Karl-Ludwig Hoch formulierte. Der Aufruf ging am 12. Februar 1990 in die Welt.

Die Idee eines Wiederaufbaus des Gotteshauses nahm nun immer konkretere Formen an. Aus der Folgewirkung des Aufrufes wurde die „Gesellschaft zur Förderung des Wiederaufbaus der Frauenkirche in Deutschland e. V.“ gegründet, deren Kommission unter Beteiligung einiger prominenter Dresdner wie Ludwig Güttler das Konzept für einen archäologischen Wiederaufbau entwickelte, fortan entscheidende Überzeugungsarbeit für den Wiederaufbau leistete (anfangs gab es nur zehn Prozent Befürworter) und Spenden sammelte. 1991 wurde die „Stiftung für den Wiederaufbau Frauenkirche“ gegründet, die den gesamten Wiederaufbau leitete. Am 18. März 1991 beschloss die sächsische Landessynode den Wiederaufbau der Frauenkirche.

of uit jeugdsentiment of uit gewoon gezelligheid en warmte. Want dan leven we met de rug naar de toekomst toe.

Maar net zoals die huisbewaarder en het personeel op de terugkeer van huisheer wachtten, hoop ik dat we durven uitzien naar de toekomst. En niet verlamd raken door de donkere wolken, die we op ons af zien komen, maar de moed hebben om het klein begin van een nieuwe tijd te ontdekken.⁹ De harttoon van nieuw leven in de schoot van een moeder. Ik weet tegen wie ik het zeg; ik zeg het vooral tegen mezelf. Omdat de ontwikkelingen zo snel gaan dat ik ze nauwelijks kan bijhouden. Omdat de uitdagingen waarvoor we in deze wereld staan zo groot zijn, dat ik niet zeker weet of we ze het hoofd kunnen bieden. omdat de bedreiging van de natuur en het klimaat zo immens is, dat ik niet zeker weet of we nog op tijd maatregelen zullen nemen.¹⁰ En ten slotte, omdat ik ook niet zeker weet of de kerk de volgende eeuw haalt.

Maar dan denk ik aan het Joegoslavië tribunaal, dat zijn laatste oordeel heeft uitgesproken, dan denk ik aan het proces in Argentinië, dat 40 jaar later haar misdadigers uit de junta-tijd straft; dan denk ik aan vrouwen, die zich eindelijk durven verweren tegen mannelijk machts-misbruik, dan denk ik aan de emancipatie van homoseksuele mensen, van zwarte en gekleurde mensen, die protesteren tegen de herinneringen aan slavernij, en dan denk ik in het algemeen ook aan het afnemen van

⁹ Grundinformation Neuen Testament K.-W. Niebuhr, 2.2.7 Jesu Vermächtnis – die eschatologische Rede (13) Zwischen diese Auseinandersetzungen und die Passion ist eine letzte Rede Jesu eingeschoben, die sogenannte Endzeitrede, gehalten gegenüber dem Tempelberg vor vier ausgewählten Ringern. Diese hat deutlich drei Ziele:
1. Sie will aufzeigen, daß die hereinbrechenden Katastrophen erst der Anfang des Endes der Welt sind.
2. Sie will die Ringer trösten und ihnen Mut machen.
3. Sie will aber auch warnen und mahnen.

Unter Aufnahme alttestamentlicher Weissagungen (vor allem aus dem Danielbuch) werden zunächst die kommenden Schrecken angekündigt, die sich von kriegerischen Auseinandersetzungen (13,7f) und deren Folgen (vgl. 13,14-20) bis hin zur Auflösung der kosmischen Ordnung steigern (13,24f). Das endzeitliche Geschehen gipfelt im Kommen des Menschensohnes (13,26f). Diese Schrecken betreffen besonders die Christen in Form von Verfolgungen (vgl. 13,9-13) und Verführungen (13,5f.21-23). Neben die Warnungen tritt auch der Zuspruch des göttlichen Beistandes für seine bedrohte Gemeinde (13,11.20). Den Schlagpunkt bilden die Aufforderungen zur Aufmerksamkeit (13,28f) und Wachsamkeit (13,32-37).

¹⁰ Philipp Blom wat op het spel staat 2017 Wat als een historica over vijftig jaar terugkijkt naar het begin van de 21ste eeuw? Zij zal verstedd staan dat wij – verblind door onze dagelijkse beslommeringen en ons kortetermijnperspectief? – de twee grootste bedreigingen die homo sapiens te wachten stonden niet zagen: een wereldomvattende klimaatcrisis met alle gevolgen van dien, en de digitalisering van arbeid die leidde tot massawerkloosheid en een algeheel verlies van zin en betekenisgeving.

In Wat op het spel staat analyseert Philipp Blom het historische scharnierpunt waarop wij ons bevinden aan de hand van verhelderende parallellen met andere historische aardverschuivingen, zoals het einde van het Romeinse Rijk, de Verlichting en de Duitse Weimarrepubliek. Het resultaat is een vlamvend betoog vol sterke beelden en scherp verwoorde inzichten, dat iedereen zou moeten lezen die zich zorgen maakt over de toekomst van wat wij voor waardevol houden: vrijheid, tolerantie, het klimaat, arbeid, democratie en mensenrechten.

geweld. Niet alleen het oorlogsgeweld, maar ook de slavernij, het duelleren, het martelen, het moorden uit bijgeloof (denk aan de heksenjacht), sadistische bestraffing, de mishandeling van kinderen en ook dieren.¹¹ 20 jaar geleden vond Meindert Tjoelker hier in Leeuwarden de dood. En daarna volgde een golf van zinloos geweld. Maar Leeuwarden lijkt veranderd, zoals ook Nederland, zoals ook andere delen van Europa. Het is niet zo dat de mens geneigd is tot alle kwaad en onverbeterlijk. Nee, door een opeenstapeling van factoren - stoornissen, psychologische en sociale - worden mensen steeds minder gewelddadig. Daardoor neemt ook het aantal oorlogen af. Dat gaat niet in een rechte lijn, soms laaien nieuwe conflicten op en is er een tijdelijke hobbel in de trend, maar wat wel regelrecht afneemt, is het aantal mensen dat in een oorlog wordt gedood en wat wel toeneemt, is de verontwaardiging over alle vormen van geweld.¹²

¹¹ Steven Pinker, ons betere ik. Waarom de mens steeds minder geweld gebruikt
Trouw Wij worden juist steeds beschaafder Bram Bakker 20:15, 24 maart 2012

Pinker bewijst, geheel tegen de intuïtie van de meeste mensen in, dat de gewelddadigheid van de mensheid in de loop van de geschiedenis minder is geworden, waar de meerderheid op grond van breed uitgemeten geweldsincidenten juist is gaan geloven dat het almaar extremer wordt met het geweld in de wereld.

De media hebben als motto 'If it bleeds, it leads' (als er bloed vloeit, moet het op de voorpagina), zegt Pinker. En wij, naïeve nieuwsconsumenten, baseren daar ons wereldbeeld en onze opinies op. Inclusief politici die in toespraken inspelen op de angst die alom heerst na een gewelddadige aanslag die in geuren en kleuren op alle televisiekanalen verschijnt. 'Attentiebias' heet dat in de psychologie: het onbewust en versterkt opmerken van potentiële bedreigingen.

Een belangrijke lijn in het boek is de overrompelende hoeveelheid data aan de hand waarvan Pinker laat zien dat de gewelddadigheid afneemt en de kans op een onnatuurlijke dood op een historisch dieptepunt is aanbeland.

Daarmee laat hij ook zien dat onze intuïtie irrationeel kan zijn. Al vanaf het begin van het boek, als de schrijver een beknopte samenvatting geeft van alle geweld in de Bijbel, begint bij de lezer het bewustwordingsproces dat het allemaal nog veel gewelddadiger kan, en ook was, dan heden ten dage.

Vooral de talloze moorden uit bijgeloof en de extreem wrede straffen in het verleden, maken tijdens het lezen indruk. Dat doet je beseffen dat mensen toen niet de geestelijke vermogens bezaten die wij nu als normaal beschouwen. Aan de hand van grafieken laat Pinker zien hoe na de vorming van staten de moordcijfers significant daalden ten opzichte van staatloze samenlevingen.

Pinker besteedt een groot deel van zijn boek aan zijn verklaringen voor het teruglopen van het geweld. Wat dat betreft leest het als een lofredde op de rationaliteit. Zo laat hij in het hoofdstuk over het beschavingsproces socioloog Norbert Elias uitgebreid aan het woord, volgens Pinker 'de belangrijkste denker van wie u nog nooit hebt gehoord'. De theorie uit diens boek 'Het civilisatieproces' staat volgens Pinker nog altijd overeind. In de loop van een paar eeuwen leerden de Europeanen hun impulsen te beheersen, de langetermijngevolgen van hun handelingen te doorzien en rekening te houden met de gedachten en gevoelens van anderen. Een cultuur van de eer, de bereidheid om wraak te nemen, maakte plaats voor een cultuur van de waardigheid, de bereidheid om je emoties in bedwang te houden. Pinker laat in zijn vuistdikke boek zoveel onderwerpen voorbij komen dat een opsomming saai zou worden. Ergens halverwege raakte ik het besef van de omvang kwijt. Pinker beheerst de kunst van het verwijzen naar andere delen van zijn boek als geen ander, en op het moment dat je meer wilt weten is er dan ook geen andere optie dan verder lezen.

Doordat hij doorlopend ook mogelijke tegenargumenten bespreekt én overtuigend weerlegt, krijg je als lezer het gevoel dat er geen speld tussen te krijgen valt.

'Ons betere ik' is wetenschappelijk van opzet en overtuigt als zodanig ook. Tegelijkertijd hebben we hier te maken met een buitengewoon getalenteerde schrijver, die de best denkbare vorm weet te kiezen om zijn boodschap in te verpakken.

¹² Bicker Caarten, geciteerd in Gerard Dekker, dat koninkrijk, verwachten we dat nog? 2013

En dan denk ik aan die gestalte van Maarten Luther, die al die tijd daarvoor de ruïne van die Frauenkirche heeft gestaan, dan denk ik aan het jongetje uit Home Alone, die zich manmoedig verweert tegen de inbrekers, en dan denk ik aan de woorden van Jezus en aan het lied van Henk Jongerius

*Zie de takken aan de bomen
waar het jonge groen ontluikt
tot een stralend nieuwe zomer
waar de vredesbloesem ruikt.*

*Zie de sterren aan de hemel
waar het duister van de nacht
door hun schijnsel wordt verdreven
tot een nieuwe dag die lacht.*

Daaraan moet je je optrekken, daaraan moet je vasthouden, want

*Zoals bomen mensen tonen
dat er kracht tot groeien is
zal de zoon des mensen komen
die de boom des levens is.*

*Zoals sterren mensen melden
dat geen nacht te donker is
zal een kind ons komen redden
dat het licht der wereld is.*

Daarom kun je dit lied zingen als een psalm, je kan het bidden als gebed. Tot God. Om hem te herinneren, te vragen ons te gedenken. Maar ook om meegenomen te worden in dezelfde beweging van donker naar licht, van twijfel naar hoop, van verdriet naar vreugde.

Om wakker te blijven en waakzaam en alert, opdat hij ons niet slapend aantreft wanneer hij plotseling komt.¹³ Amen.

¹³ Marcus 13:37